

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ε' & ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σύνταξη απαντήσεων: Αθανάσιος Κοκοβίνος, Βαγγέλης Μπακλαβάς
Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Ενότητα 1: Τι κάνω με τα λόγια;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Ταιριάζω στο τετράδιό μου τις ευχές με τις περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιούμε τις ευχές αυτές.

Γενέθλια	Ονομαστική εορτή	Χριστούγεννα
Να ζήσεις!	Χρόνια πολλά!	Καλά Χριστούγεννα!
Να τα εκατοστήσεις!	Να σε χαιρόμαστε!	Καλές γιορτές!
Και του χρόνου!	Και του χρόνου!	Χρόνια πολλά!
	Να χαίρεσαι τη γιορτή σου!	
Πάσχα	Πρωτοχρονιά	
Καλή Ανάσταση!	Καλή χρονιά!	
Χριστός Ανέστη!	Ευτυχισμένος ο καινούριος χρόνος!	
Αληθώς Ανέστη!	Χρόνια πολλά!	
Καλό Πάσχα!		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Συζητώ στην τάξη και βρίσκω τη λεκτική πράξη που ταιριάζει σε κάθε περίπτωση. Μετά τη γράφω στο καρτελάκι της κάθε εικόνας.

Έπαινος: Συγχαρητήρια για το νέο σας βιβλίο!

Απαγόρευση: Δεν επιτρέπεται να περάσετε.

Συμβουλή: Να παρακολουθείς τηλεόραση με μέτρο. Αλλιώς, θα χαλάσεις τα μάτια σου.

Παράκληση: Μου δίνεις την ξύστρα σου;

Δήλωση: Πήγαμε στο θέατρο. Είδαμε το έργο «Οδυσσεβάχ». Μου άρεσε πολύ.

Ευχή: Καλό ταξίδι! Καλές διακοπές! Καλή αντάμωση! Καλή επιστροφή!

Υπόσχεση: Θα φάμε και μετά θα πάμε στο πάρκο με τα ποδήλατα.

Ενότητα 2: Πώς δημιουργώ ένα κείμενο;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;

Ρήματα	Χρόνος ρημάτων
βρίσκεται	Ενεστώτας
είναι	Ενεστώτας
έχει	Ενεστώτας
υπάρχει	Ενεστώτας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Τι είδους ρήματα είναι; Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;

Ρήματα	Είδος ρημάτων	Χρόνος ρημάτων
λειτουργούσε	δράσης	παρατατικός
γίνονταν	δράσης	παρατατικός
σήμανε	δράσης	αόριστος
υψώθηκε	δράσης	αόριστος
κατευθύνθηκαν	δράσης	αόριστος
συνάντησαν	δράσης	αόριστος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Επειδή το είδος αυτού του κειμένου είναι αφήγηση, χρησιμοποιήθηκαν ρήματα σε παρελθοντικούς χρόνους. Τα ρήματα αυτά δηλώνουν κάποια ενέργεια ή κάποιο συμβάν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Εντοπίζω τα ρήματα στη συνταγή. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται; Με ποιο τρόπο παρουσιάζεται η συνταγή βήμα προς βήμα;

Ρήματα	Χρόνος ρημάτων	Τρόπος παρουσίασης
στύβουμε	ενεστώτας	Η εκτέλεση της συνταγής παρουσιάζεται με τη χρονική σειρά που κάνουμε κάθε ενέργεια.
ξεφλουδίζουμε	ενεστώτας	
κόβουμε	ενεστώτας	
βάζουμε	ενεστώτας	
ανακατεύουμε	ενεστώτας	
ρίχνουμε	ενεστώτας	
βάζουμε	ενεστώτας	
σερβίρουμε	ενεστώτας	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Διαβάζω τα κείμενα και γράφω σε ποιο είδος ανήκουν.

Κείμενα	Είδος κειμένου
	Κατευθυντικού λόγου
α. Φτιάξε μόνος σου... γαρίφαλα	Οδηγίες ¹
β. Στην εποχή μας οι νέες... αρκετά οικονομική.	Επιχειρήματα ²
	Αναφορικού λόγου
γ. Ο Κάμπος της Χίου	Περιγραφή ³
δ. Αγαπημένο μου ημερολόγιο	Αφήγησ ⁴

1. Το κείμενο αυτό είναι **κείμενο οδηγιών** και γι' αυτό χρησιμοποιούνται σε αυτό ρήματα σε οριστική (θα χρειαστείς) και σε προστακτική (φτιάξε).
2. Το κείμενο αυτό είναι **κείμενο επιχειρημάτων**. Τα επιχειρήματα είναι:
 - α. *σας προσφέρει ταχύτερη και ακριβέστερη ενημέρωση*
 - β. *μπορείτε να αντλήσετε πολύτιμες πληροφορίες*
 - γ. *η πρόσβαση είναι εύκολη και αρκετά οικονομική.*
 Τα ρήματα σε αυτού του είδους τα κείμενα βρίσκονται κυρίως σε ενεστώτα (είναι, χρησιμοποιείτε, προσφέρει, μπορείτε, ενδιαφέρει, είναι).
3. Το κείμενο αυτό είναι **περιγραφή** και, όπως συνηθίζεται στις περιγραφές, χρησιμοποιούνται:
 - α. παροντικοί χρόνοι (είναι, πλημμυρίζουν, βρίσκονται)
 - β. επίθετα που δίνουν ζωντάνια σε ό,τι περιγράφεται (μεγάλες, παραδεισένιοι, πυκνή, πλήρη).

4. Το κείμενο αυτό είναι **αφήγηση** και, όπως συνηθίζεται στις αφηγήσεις, χρησιμοποιούνται:
- α. παρελθοντικοί χρόνοι (βλέπε και ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4, σελ. 4), χρονικό επίρρημα (*σήμερα*), προθετική φράση που δηλώνει χρόνο (*στο διάλειμμα*), αιτιατική ονόματος που δηλώνει χρόνο (*την τελευταία ώρα*), ρήματα δράσης (βλέπε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4 σελ. 4).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Διαλέγω τρία μικρά κείμενα από ένα περιοδικό και βρίσκω σε ποιο είδος ανήκει το καθένα. Απιολογώ την απόφασή μου με βάση τα χαρακτηριστικά τους.

Α. Οι Ψαράδες είναι το χωριό απ' όπου όλοι θα περάσουν. Από τα πιο όμορφα χωριά της Πρέσπας –είναι παραδοσιακός οικισμός και με τη βούλα από τη δεκαετία του '60– μοιάζει στολισμένο με έναν άσχημο πεζόδρομο και με πολλά πέτρινα και νόστιμα σπίτια. Τα γριβάδια εδώ είναι επίσης νόστιμα αλλά οι παλιοί μόλοι που τα ξεφόρτωναν οι ψαράδες έχουν μείνει πια ξύλινοι σκελετοί, όντας μακριά από το νερό καθώς η στάθμη της λίμνης πέφτει. «Πριν από 30-35 χρόνια η στάθμη ήταν τέσσερα μέτρα ψηλότερα. Από το 2006 και μετά είχε πέσει ενάμισι μέτρο!», μας λέει ο Βασίλης. Πλέον όλοι οι ψαράδες δένουν τις βάρκες τους σε νέες πλωτές εξέδρες, που βρίσκονται πιο βαθιά μέσα στη λίμνη. Στο χωριό μυρίζει καμένο κούτσουρο και τηγανητό γριβάδι. Άλλωστε όλοι εδώ έρχονται για τα γριβάδια. Ακόμη υπάρχουν άφθονα, αυτά τα υπέροχα στην κόψη και στο μέγεθος χρυσοκόκκινα ψάρια που θαυμάζω μέσα στους δίχτυνους μπόγους καθώς τα κρεμάνε ζωντανά δίπλα από τις βάρκες. Τα θαυμάζω και ζηλεύω που δεν τους ακολουθώ κι εγώ στο ψάρεμα.

Passport, τ. 39

ΣΧΟΛΙΟ: Το παραπάνω κείμενο είναι ένα κείμενο **περιγραφής**. Για την περιγραφή χρησιμοποιούμε: **α.** παροντικούς χρόνους (είναι, μοιάζει, έχουν μείνει, πέφτει, λέει, δένουν, βρίσκονται, μυρίζει, έρχονται, υπάρχουν, θαυμάζω, κρεμάνε, ζηλεύω, ακολουθώ), **β.** τοπικά επιρρήματα (εδώ, μακριά, ψηλότερα, βαθιά, μέσα, δίπλα), **γ.** επίθετα που ζωντανεύουν την περιγραφή (όμορφα, παραδοσιακός, πολλά, πέτρινα, νόστιμα, παλιοί, ξύλινοι, νέες, άφθονα, υπέροχα, χρυσοκόκκινα, δίχτυνους, ζωντανά).

Β. «Η επιστήμη σπκώνει τα χέρια,μαζί με τα νύχια,ψηλά και δεν μπορεί να αποφανθεί με σιγουριά γιατί τα νύχια των χεριών μεγαλώνουν γρηγορότερα το καλοκαίρι.

Μια θεωρία λέει πως γι' αυτό ευθύνεται η αυξημένη κυκλοφορία του αίματος. Το ίδιο μπορεί να ισχύει και για το ότι τα νύχια του χεριού με το οποίο γράφουμε μεγαλώνουν γρηγορότερα,επειδή βρίσκεται σε περισσότερη κίνηση, άρα η κυκλοφορία του αίματος και του οξυγόνου είναι μεγαλύτερη.

Μια άλλη θεωρία λέει πως η μειωμένη ηλιοφάνεια του χειμώνα δε βοηθάει τη γοργή ανάπτυξη των νυχιών μας».

Περιοδικό «Ερευνητές» της εφημερίδας *Η Καθημερινή*,
3/1/2009, σελ. 16

ΣΧΟΛΙΟ: Το παραπάνω κείμενο είναι κείμενο **επιχειρημάτων**. Θέτει μια γνώμη (γιατί τα νύχια των χεριών μεγαλώνουν γρηγορότερα το καλοκαίρι) και επιχειρεί να τα δικαιολογήσει με τα επιχειρήματα που ακολουθούν:

- α. γι' αυτό ευθύνεται η αυξημένη κυκλοφορία του αίματος,
- β. η κίνηση αυξάνει την κυκλοφορία του αίματος και οξυγόνου,
- γ. η μειωμένη ηλιοφάνεια του χειμώνα δε βοηθάει τη γοργή ανάπτυξη των νυχιών μας.

Για τη διατύπωση των επιχειρημάτων χρησιμοποιούνται:

- α. ρήματα σε ενεστώτα (σπκώνει, μεγαλώνουν, ευθύνεται, γράφουμε, βρίσκεται, είναι, βοηθάει),
 - β. αιτιολογική πρόταση (επειδή βρίσκεται σε περισσότερη κίνηση),
 - γ. εμπρόθετες φράσεις που δηλώνουν αιτία (γι' αυτό, για το ότι).
- Τέλος τα επιχειρήματα εκτίθενται με τη λογική τους σειρά.

Γ.1. Όταν κόβετε μια μεγάλη ποσότητα αρωματικών χόρτων ή μυρωδικών όπως ο μαϊντανός, τα κρατάτε μαζί σ' ένα μάτσο ενώ κόβετε με το άλλο σας χέρι. Κρατώντας την άκρη της λάμας πάνω στην επιφάνεια κοπής και ανεβόκατεβάζοντας το μαχαίρι, κόβετε τα χόρτα όπως τα θέλετε, χοντρά ή ψιλά. ΠΡΟΣΞΕΤΕ! Μην κόβετε πολύ τα ευπαθή χόρτα όπως ο βασιλικός και το εστραγκόν, γιατί μαραίνονται εύκολα.

Ανν Γουϊλλαν «Μαγειρική με εικόνες» Κοτόπουλο, σελ. 18, εκδ. Πατάκη

ΣΧΟΛΙΟ: Το παραπάνω κείμενο είναι ένα κείμενο **οδηγιών**. Για να δοθούν οι οδηγίες χρησιμοποιούνται ρήματα: σε *οριστική* (κρατάτε, ενώ κόβετε,

κόβετε τα χόρτα), σε υποτακτική (όταν κόβετε, μην κόβετε), σε προστακτική (προσέξτε).

Επίσης οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν παρουσιάζονται με τη σωστή χρονική σειρά.

Γ.2. Ζεσταίνετε το γκριλ. Αλείφετε τη σχάρα με λάδι. Με το μεγάλο μαχαίρι κόβετε το δέρμα από τα πόδια του κοτόπουλου και το αφαιρείτε.

Με την άκρη του μαχαιριού χαράζετε τη σάρκα κάθε ποδιού διαγωνίως πολλές φορές... Τοποθετείτε στη σειρά τα πόδια στη σχάρα. Ψήνετε τα πόδια 7,5-10 πόντους από τη φωτιά.

Ανν Γουϊλλαν «Μαγειρική με εικόνες» Κοτόπουλο, σελ. 18, εκδ. Πατάκη

ΣΧΟΛΙΟ: Το παραπάνω κείμενο είναι ένα κείμενο **οδηγιών**. Για να δοθούν οι οδηγίες, εδώ, χρησιμοποιούνται τα ρήματα σε οριστική έγκλιση.

Επίσης οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν παρουσιάζονται με τη σωστή χρονική σειρά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Βάζω τις παρακάτω προτάσεις σε λογική σειρά ώστε να βγαίνει νόημα στην ιστορία. Σ' αυτό θα με βοηθήσουν οι κειμενικοί δείκτες. Αν έχω βάλει τις προτάσεις στη σωστή σειρά, τότε θα διαπιστώσω ότι έχει συνοχή το κείμενο που δημιούργησα.

Η λογική σειρά με την οποία μπορεί να διαβαστούν οι προτάσεις που συνθέτουν το παρακάτω κείμενο, για να έχει συνοχή, είναι (από την αρχή προς το τέλος): 6, 3, 2, 5, 4, 1.

- 6 Όταν ο Φίλιππος έφτασε στο σπίτι της Σοφίας για το πάρτι των γενεθλίων της, ξαφνιάστηκε, γιατί κανείς δεν ήταν εκεί.
- 3 Στην αρχή, έμεινε άφωνος.
- 2 Είδε το ρολόι του και ήταν περασμένες εννέα.
- 5 Ήξερε ότι το πάρτι έπρεπε να είχε αρχίσει από τις οχτώ.
- 4 Όμως, προφανώς αυτό δεν είχε γίνει, αφού τώρα βρισκόταν εκεί και μόνο η Σοφία ήταν στο σπίτι.
- 1 Στο τέλος, όμως, αποφάσισε να ρωτήσει τη Σοφία τι ακριβώς είχε συμβεί.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9

Επιλέγω δύο διαφορετικές παραγράφους από δύο άρθρα ενός περιοδικού και εντοπίζω τις σχέσεις συνοχής και τους κειμενικούς δείκτες σε καθεμιά από αυτές.

1. «Οι γιορτές εκφράζουν γενικότερες κοσμοθεωρίες και αυτό καθορίζει το χαρακτήρα τους. Αν ο πρωτόγονος άνθρωπος πανηγύριζε στο πλιοστάσιο τη φυσική νομοτέλεια, τον καιρό των αυτοκρατοριών τα γενέθλια της θεότητας όφειλαν να είναι μεγαλόπρεπα και βασιλικά. Ο θριαμβικός χαρακτήρας αποτυπώνεται σε μεγάλο μέρος των χριστουγεννιάτικων αντιλήψεων. Η παράδοση της Κωνσταντινούπολης αλλά και αυτές των αναγεννησιακών ηγεμονιών αποπνέουν μια τέτοια αίσθηση. Οι μοναστηριακές παραδόσεις είναι γενικά χαμηλόφωνες και μυστηριακές. Ο δρόμος για το θαύμα περνά μέσα από την ταπεινότητα και την εγκράτεια».

Περιοδικό «Δίφωνο» τεύχος 157, σελ. 38

Στο παραπάνω κείμενο εντοπίζουμε και σχέσεις συνοχής και κειμενικούς δείκτες:

- α. Σχέσεις συνοχής:** *αυτό* (δηλαδή οι γενικότερες κοσμοθεωρίες), *τους* (δηλαδή οι γιορτές), *αυτές* (δηλαδή οι παραδόσεις), *τέτοια* (δηλαδή αίσθηση θριαμβικού χαρακτήρα).

ΣΧΟΛΙΟ: Στις περιπτώσεις αυτές έχουμε αντικατάσταση μιας ονοματικής φράσης με *αντωνυμία*.

Επίσης σχέσεις συνοχής είναι και η σύνδεση **α.** με τους συνδέσμους: και, αν, αλλά και, και **β.** με το επίρρημα: γενικά.

β. Κειμενικοί δείκτες:

- οι σύνδεσμοι: και, και (συνδέουν), αλλά (δημιουργεί αντίθεση), αν (δηλώνει προϋπόθεση).
- το επίρρημα: γενικά (δηλώνει τρόπο).

2. «Ο ευρωπαϊκός σκίουρος αγαπάει και αυτός τα δάση κωνοφόρων, όπου ζει, συνήθως, μοναχικά. Παρ' όλα αυτά, για να ζεσταθεί το χειμώνα μπορεί να μοιραστεί τη φωλιά του με άλλους. Όμως μόνο σκίουρους».

Περιοδικό «Ερευνητές» της εφημερίδας *Η Καθημερινή* 3/1/2009 σελ. 11

Στο παραπάνω κείμενο εντοπίζουμε σχέσεις συνοχής και κειμενικούς δείκτες:

α. Σχέσεις συνοχής: *αυτός* (δηλαδή ο ευρωπαϊκός σκίουρος), *του* (δηλαδή του ευρωπαϊκού σκίουρου).

ΣΧΟΛΙΟ: Στις δύο αυτές περιπτώσεις έχουμε *αντικατάσταση* μιας ονοματικής φράσης με *αντωνυμία*.

Επίσης σχέση συνοχής είναι και η *σύνδεση* με τους συνδέσμους: *και, για να, να, όμως*.

β. Κειμενικοί δείκτες:

- σύνδεσμοι: *και* (συνδέει), *για να* (δηλώνει σκοπό), *να* (εκφράζει βούληση), *όμως* (δηλώνει αντίθεση).
- επιρρήματα: *όπου* (δηλώνει τόπο), *συνήθως* (δηλώνει χρόνο), *μοναχικά* (δηλώνει τρόπο).
- επιρρηματική φράση: *παρ' όλα αυτά* (δηλώνει αντίθεση).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 10

Εκφράζω την παρακάτω παράκληση με πιο ευγενικό τρόπο (δηλαδή χρησιμοποιώντας τον πληθυντικό ευγένειας, τα υποκοριστικά κτλ). Γράφω τις προτάσεις που σχηματίζω στο τετράδιό μου.

- Μου δίνετε ένα μολύβι; (Χρησιμοποιούμε πληθυντικό ευγένειας)
- Μου δίνεις ένα μολυβάκι; (Χρησιμοποιούμε το υποκοριστικό *μολυβάκι*)
- Παρακαλώ μου δίνεις ένα μολύβι; (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *παρακαλώ*)
- Παρακαλώ μου δίνετε ένα μολύβι; (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *παρακαλώ* και πληθυντικό ευγένειας)
- Μπορώ να έχω ένα μολυβάκι; (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *μπορώ* και το υποκοριστικό *μολυβάκι*)
- Μπορείς να μου δώσεις ένα μολύβι; (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *μπορώ*)
- Μπορείτε να μου δώσετε ένα μολύβι; (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *μπορώ* και πληθυντικό ευγένειας)
- Αν θέλετε, μου δίνετε ένα μολύβι. (Χρησιμοποιούμε το ρήμα *θέλω* σε υποτακτική και πληθυντικό ευγένειας)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 11

Σημειώνω από πόσους φθόγγους και από πόσα γράμματα αποτελείται η καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις, όπως στο παράδειγμα.

Λέξη	Φθόγγοι	Γράμματα
παιχνίδι	7 [π] [ε] [χ] [ν] [ι] [δ] [ι]	8 π, α, ι, χ, ν, ι, δ, ι
αέρας	5 [α] [ε] [ρ] [α] [σ]	5 α, ε, ρ, α, ς
ήσυχος	6 [ι] [σ] [ι] [χ] [ο] [σ]	6 η, σ, υ, χ, ο, ς
φωνή	4 [φ] [ο] [ν] [ι]	4 φ, ω, ν, η
εικόνα	5 [ι] [κ] [ο] [ν] [α]	6 ε, ι, κ, ο, ν, α
παροιμία	7 [π] [α] [ρ] [ι] [μ] [ι] [α]	8 π, α, ρ, ο, ι, μ, ι, α
όμως	4 [ο] [μ] [ω] [ς]	4 ο, μ, ω, ς
ουρά	3 [ου] [ρ] [α]	4 ο, υ, ρ, α
γκρίζος	6 [γκ] [ρ] [ι] [ζ] [ο] [σ]	7 γ, κ, ρ, ι, ζ, ο, ς
φεγγάρι	6 [φ] [ε] [γκ] [α] [ρ] [ι]	7 φ, ε, γ, γ, α, ρ, ι
μπαλόني	6 [μπ] [α] [λ] [ο] [ν] [ι]	7 μ, π, α, λ, ο, ν, ι
μπαστούνι	7 [μπ] [α] [σ] [τ] [ου] [ν] [ι]	9 μ, π, α, σ, τ, ο, υ, ν, ι
ντρέπομαι	7 [ντ] [ρ] [ε] [π] [ο] [μ] [ε]	9 ν, τ, ρ, ε, π, ο, μ, α, ι
ξύστρα	6 [κ+σ] [υ] [σ] [τ] [ρ] [α]	6 ξ, υ, σ, τ, ρ, α
ψαλίδι	6 [π+σ] [α] [λ] [ι] [δ] [ι]	6 ψ, α, λ, ι, δ, ι
Σάββατο	6 [σ] [α] [β] [α] [τ] [ο]	7 Σ, α, β, β, α, τ, ο
αλλού	3 [α] [λ] [ου]	5 α, λ, λ, ο, υ
γράμμα	5 [γ] [ρ] [α] [μ] [α]	6 γ, ρ, α, μ, μ, α
υιός	3 [ι] [ο] [σ]	4 υ, ι, ο, ς

Σε πολλές λέξεις τα γράμματα είναι περισσότερα από τους φθόγγους. Αυτό συμβαίνει γιατί μερικές φορές παριστάνουν ένα φθόγγο δύο γράμματα, όπως τα δίψηφα φωνήεντα (ου, αι, ει, οι, υι) και σύμφωνα (μπ, ντ, γκ) ή τα δύο όμοια σύμφωνα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 12

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις σε δύο στήλες ανάλογα με το πώς προφέρονται ([αφ] ή [αβ]).

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις σε δύο στήλες ανάλογα με το πώς προφέρονται ([εφ] ή [εβ]).

Άηχα σύμφωνα: θ, κ, π, σ, τ, φ, χ	Ηχηρά σύμφωνα: β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ
	Ηχηρά δίψηφα σύμφωνα: γκ, μπ, ντ
αυ → αφ	αυ → αβ
αυτοί (γιατί το τ είναι άηχο σύμφωνο)	αυλή(γιατί το λ είναι ηχηρό σύμφωνο)
Ναύπλιο (γιατί το π είναι άηχο σύμφωνο)	ναυάγιο(γιατί ακολουθεί το φωνήεν α)
Ναυσικά (γιατί το σ είναι άηχο σύμφωνο)	αυγή (γιατί το γ είναι ηχηρό σύμφωνο)
ευ → εφ	ευ → εβ
ευχή (γιατί το χ είναι άηχο σύμφωνο)	ευαγγέλιο (γιατί ακολουθεί το φωνήεν α)
ευτυχώς (γιατί το τ είναι άηχο σύμφωνο)	
ευκαιρία (γιατί το κ είναι άηχο σύμφωνο)	
διεύθυνση (γιατί το θ είναι άηχο σύμφωνο)	
ανεύθυνος (γιατί το θ είναι άηχο σύμφωνο)	

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα **αυ** και **ευ** αποτελούν συνδυασμό και προφέρονται [αφ] ή [αβ] και [εφ] ή [εβ] αντίστοιχα. Συγκεκριμένα:

- Το **αυ** και το **ευ** προφέρονται [αφ] και [εφ] αντίστοιχα, όταν ακολουθεί άηχο σύμφωνο (θ, κ, π, σ, τ, φ, χ): π.χ. *αυτόματο* ([α] [φ] [τ] [ό] [μ] [α] [τ] [ο]) και *ευχάριστο* ([ε] [φ] [χ] [ά] [ρ] [ι] [σ] [τ] [ο]).
- Το **αυ** και το **ευ** προφέρονται [αβ] και [εβ] αντίστοιχα:
 - α. όταν ακολουθεί φωνήεν: π.χ. *ναύαρχος* ([ν] [ά] [β] [α] [ρ] [χ] [ο] [σ]), *ευάερος* ([ε] [β] [ά] [ε] [ρ] [ο] [σ])
 - β. όταν ακολουθεί ηχηρό σύμφωνο (β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ): π.χ. *αυλαία* ([α] [β] [λ] [έ] [α]), *εύνοια* ([έ] [β] [ν] [ι] [α]).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 13

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις χρησιμοποιώντας διαλυτικά όπου χρειάζεται.

θείος	άπνος
εργατοϋπαλληλικός	κοροϊδεύω
χαϊδεύω	υιοθετώ
καϊκι	μυϊκός
θειικός	μοιρολόι
καταπραϋντικός	νεράιδα
διυλιστήριο	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 14

Αντιστοιχίζω κάθε ουσιαστικό της πρώτης στήλης με τη γενική ενός ουσιαστικού της δεύτερης, όπως στο παράδειγμα, και τα γράφω στο τετράδιό μου:

A	B
ο νικητής	οι μαθητές
ο κηδεμόνας	οι άντρες
ο πίνακας	οι ποδοσφαιριστές
ο αγώνας	οι αγώνες
ο χαρακτήρας	οι αναπληρωτές
ο νικητής των αγώνων	
ο κηδεμόνας των μαθητών	
ο πίνακας των αναπληρωτών	
ο αγώνας των ποδοσφαιριστών	
ο χαρακτήρας των αντρών	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 15

Τονίζω σωστά τις παρακάτω γενικές:

των υπηρετριών	των μεριμνών	των προτεραιοτήτων	των ασφαλειών
των περιπετειών	των ημερίδων	των κατοικιών	των ιδεών
των δυνατοτήτων	των πατρίδων	των μητέρων	των βασιλισσών
των ταυτοτήτων	των σταγόνων	των περιφερειών	των Βρυξελλών
των ορχηστρών	των ενοτήτων	των σημαιών	των λιρών

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 16

Αντιγράφω τις προτάσεις στο τετράδιό μου συμπληρώνοντας τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση:

- α. Τη φωτιά έσβησαν οι **δυνάμεις** της πυροσβεστικής.
- β. Ο κ. Χρήστος έγινε πρόεδρος της **Ένωσης** (Ενώσεως) Συντακτών Ημερησίου Τύπου.

- γ. Ο νεαρός επιστήμονας είναι μελετητής των **παραδόσεων** του λαού μας.
 δ. Πρέπει πάντοτε να εξετάζουμε προσεκτικά τις **αποφάσεις** μας.
 ε. Σε μια **κίνηση** καλής θέλησης, η κυβέρνηση μείωσε τη φορολογία των μισθωτών.
 στ. Οι **αιτήσεις** ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο.
 ζ. Ο θίασος γιόρτασε το τέλος των **παραστάσεων** με μια μεγάλη χοροεσπερίδα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 17

Αντιγράφω τις προτάσεις στο τετράδιό μου και συμπληρώνω τα κενά με τον σωστό τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση:

- Πηγαίνω στην **οδό** Σόλωνος, παρακαλώ.
- Η **λεωφόρος** Αλεξάνδρας είναι ανοιχτή· να πάμε από εκεί;
- Ναι, και έπειτα μέσω της **οδού** Ιπποκράτους.
- Εντάξει. Θα βρω τον συντομότερο δρόμο. Έχω τις δικές μου **μεθόδους** τόσα χρόνια στο τιμόνι.
- Α, ψάχνω και για ένα εστιατόριο με **είσοδο** επί της **οδού** Ακαδημίας. Με περιμένουν εκεί μερικοί φίλοι αργότερα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 18

Σχηματίζω στο τετράδιό μου φράσεις με την ονομαστική πληθυντικού της πρώτης λέξης και τη γενική πληθυντικού της δεύτερης όπως στο παράδειγμα:

η κορυφή - η καπνοδόχος	→	οι κορυφές των καπνοδόχων
η άνοδος - η λεωφόρος	→	οι άνοδοι των λεωφόρων
η ψήφος - ο ετεροδημότης	→	οι ψήφοι των ετεροδημοτών
η επέτειος - ο γάμος	→	οι επέτειοι των γάμων
η μέθοδος - ο επιστήμονας	→	οι μέθοδοι των επιστημόνων
η εγκύκλιος - η νομαρχία	→	οι εγκύκλιοι των νομαρχιών
η είσοδος - η πολυκατοικία	→	οι είσοδοι των πολυκατοικιών

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 19

Τονίζω τις παρακάτω γενικές:

α. Η τιμή των <u>βερίκοκων</u>	δ. Οι διαφωνίες των <u>αντράγγων</u>
β. Η νοστιμιά των <u>κάστανων</u>	ε. Ο κατασκευαστής των <u>επίπλων</u>
γ. Οι επιμελητές των <u>κειμένων</u>	στ. Οι εισοδοί των <u>θεάτρων</u>

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 20

Ξαναγράφω στο τετράδιό μου τις παρακάτω προτάσεις συμπληρώνοντας τα κενά:

- Ξέρει κανείς τη λύση αυτών των **προβλημάτων**;
- Με τα **ζητήματα** για τα οποία ενδιαφέρεστε ασχολείται η κόρη μου.
- Ποια είναι η καταγωγή του **ονόματός** σας;
- Μόλις άκουσε **βήματα** στη σκάλα, άρχισε να τρέχει.
- Την εκδήλωση άνοιξε η Ορχήστρα των **χρωμάτων** με ένα έργο του Σκαλκώτα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 21

Αντιγράφω στο τετράδιό μου τις παρακάτω προτάσεις και συμπληρώνω τα κενά με την κατάλληλη έκφραση:

- Ο υπουργός εξέθεσε τις απόψεις του και **εν συνεχεία** απάντησε στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων.
- Θα προσπαθήσουμε να χτίσουμε την καλύβα μόνοι μας και ελπίζω να τα καταφέρουμε. **Εν ανάγκη** φωνάζουμε και τον πατέρα του Νίκου, που ξέρει από μαστορέματα.
- Αφού έπεσε από τον πρώτο όροφο και δεν έπαθε τίποτα, πάλι **δόξα τω Θεώ** να λες.
- Εγώ προσπάθησα να τον μεταπεισω κι εκείνος μου είπε **επί λέξει** «Άσε με ήσυχο, δε με ενδιαφέρουν αυτά!» Άκου θράσος!
- Προσπαθήσαμε να επικοινωνήσουμε με την **εν λόγω** κυρία, αλλά δεν τα καταφέραμε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 22

Γράφω μια ιστοριούλα με τη φράση «παράξενος κύριος» χρησιμοποιώντας πολλούς διαφορετικούς τύπους αυτής της φράσης.

Στη γειτονιά μας ήρθε μια μέρα ένας παράξενος κύριος. Η πρώτη εμφάνιση του παράξενου κυρίου εντυπωσίασε πολλούς γείτονές του. Όλοι ήθελαν να γνωρίσουν καλύτερα τον παράξενο κύριο. Μετά από λίγο καιρό ήθελαν να τον προσκαλέσουν στο σπίτι τους, όμως δεν τολμούσαν να τον αποκαλέσουν «παράξενο κύριε» και να τον καλέσουν σπίτι τους. Είναι συνηθισμένο φαινόμενο οι παράξενοι κύριοι να προκαλούν το ενδιαφέρον. Δημιουργείται ένα μυστήριο γύρω από τους παράξενους κυρίους και είναι κοινό χαρακτηριστικό των παράξενων κυρίων να συντηρούν αυτό το μυστήριο. Υπάρχουν όμως και αρκετοί άνθρωποι που τολμούν να μιλήσουν στους παράξενους κυρίους και να τους πουν: «Παράξενοι κύριοι, δε μας προκαλείτε κανένα ενδιαφέρον».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 23

Ξαναγράφω τις παρακάτω προτάσεις στο τετράδιό μου χρησιμοποιώντας κατάλληλα επίθετα από το παραλληλόγραμμο, όπως στο παράδειγμα.

1. Έφαγαν ένα γεύμα.	→ Έφαγαν ένα <u>ελαφρύ</u> γεύμα.
2. Θα ζωγραφίσω μια αγελάδα.	→ Θα ζωγραφίσω μια <u>παχιά</u> αγελάδα.
3. Κουβάλησε τις σακούλες.	→ Κουβάλησε τις <u>βαριές</u> σακούλες.
4. Αγόρασε ένα πουκάμισο.	→ Αγόρασε ένα <u>φαρδύ</u> πουκάμισο.
5. Θα κάνω ένα ταξίδι.	→ Θα κάνω ένα <u>μακρύ</u> ταξίδι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 24

Αντιγράφω τις παρακάτω προτάσεις στο τετράδιό μου συμπληρώνοντας τις σωστές καταλήξεις των επιθέτων.

- Αγόρασα ένα σταχτί αυτοκίνητο.
- Μερικά σκυλιά είναι καφετιά.
- Μου χάρισε μια πορτοκαλιά γραβάτα.
- Θα πάρω ένα τριανταφυλλί φόρεμα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 25

Παίρνω κομματάκια από το παραλληλόγραμμο και το τετράγωνο και σχηματίζω όσες λέξεις μπορώ.

κοντο-λαίμης	→ κοντολαίμης	κοντο-πόδης	→ κοντοπόδης
μακρυ-μάλλης	→ μακρυμάλλης	μακρυ-πόδης	→ μακρυπόδης
μακρυ-χέρης	→ μακρυχέρης		
μακρο-λαίμης	→ μακρολαίμης	μακρο-μύτης	→ μακρομύτης
ψηλο-μύτης	→ ψηλομύτης		
κουτσο-πόδης	→ κουτσοπόδης	κουτσο-χέρης	→ κουτσοχέρης
ανοικτο-μάτης	→ ανοικτομάτης	ανοικτο-χέρης	→ ανοικτοχέρης
ξανθο-μάλλης	→ ξανθομάλλης	ξανθο-φρύδης	→ ξανθοφρύδης
σγουρο-μάλλης	→ σγουρομάλλης		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 26

Ξεχωρίζω την αναφορική αντωνυμία **ό,τι** από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι** συμπληρώνοντας σωστά τις παρακάτω προτάσεις.

1. Μερικές φορές ο Γιάννης κάνει **ό,τι** του κατέβει.
2. **Ό,τι** και να της πεις, εκείνη έχει επιλέξει τον δρόμο της.
3. **Ότι** ο μαθητής πρέπει να διαβάζει, το ξέρουν όλοι.
4. Ο καθηγητής μάς εξήγησε **ότι** ο καθένας μπορούσε να πάρει μαζί του στην εκδρομή **ό,τι** μπορούσε να κουβαλήσει και τίποτα παραπάνω.
5. Το εργαστήριο του Βρασίδα έχει **ό,τι** βάζει ο νους του ανθρώπου.
6. Όταν έχω τις κακές μου, ξέρω **ότι** **ό,τι** και να κάνω θα μου πάνε όλα στραβά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Διαφορές του **ό,τι** από το **ότι**:

- Το **ό,τι** είναι αναφορική αντωνυμία και εισάγει εξαρτημένη αναφορική πρόταση. Γράφεται με υποδιαστολή (,) μετά το **ό-**. Στον λόγο μπορεί να αντικατασταθεί από το **οτιδήποτε**: π.χ. Θα κάνω **ό,τι** (= **οτιδήποτε**) μου πεις.
- Το **ότι** είναι ειδικός σύνδεσμος και εισάγει εξαρτημένη ειδική πρόταση. Δε γράφεται με υποδιαστολή, σε αντίθεση με το αναφορικό **ό,τι**.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 27

Γράφω με λέξεις τους αριθμούς.

6, 16, 26, 36, 56, 106 και 1, 11, 21, 31, 51, 101

Αντίστοιχα τακτικά αριθμητικά	
6 = έξι	έκτος
16 = δεκαέξι/δεκάξι	δέκατος έκτος
26 = είκοσι έξι	εικοστός έκτος
36 = τριάντα έξι	τριακοστός έκτος
56 = πενήντα έξι	πεντηκοστός έκτος
106 = εκατόν έξι	εκατοστός έκτος
1 = ένας	πρώτος
11 = ένδεκα/έντεκα	ενδέκατος
21 = είκοσι ένας	εικοστός πρώτος
31 = τριάντα ένας	τριακοστός πρώτος
51 = πενήντα ένας	πεντηκοστός πρώτος
101 = εκατόν ένας	εκατοστός πρώτος

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 28

Βρίσκω τα ρήματα στο παρακάτω κείμενο και τα ταξινομώ στα σωστά κουτάκια ανάλογα με τον τύπο τους.

Ο θεός μου **εκλέχθηκε** δήμαρχος από την πλειοψηφία των συμπολιτών μας για να **υπηρετήσει** τον δήμο μας. Από τις πρώτες μέρες **έδειξε** μεγάλο ενδιαφέρον για την πόλη μας. **Καθάρισε** τους δρόμους από τα σκουπίδια και **ελευθέρωσε** τα πεζοδρόμια από τα δεκάδες παρκαρισμένα αυτοκίνητα. Επίσης, χάρη στις προσπάθειές του, τα βράδια **κοιμόμαστε** πια ήσυχοι, γιατί **ξέρουμε** πως η πόλη μας **είναι** ασφαλής.

μεταβατικά	αμετάβατα	συνδετικά
υπηρετήσει	κοιμόμαστε	εκλέχθηκε
έδειξε		είναι
καθάρισε		
ελευθέρωσε		
ξέρουμε		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 29

Φτιάχνω στο τετράδιό μου κλιτές μετοχές από τα ρήματα: νυστάζω, κουράζω, απελπίζω, ιδρώνω, κυκλώνω, κλαίω, πεινάω, διψάω

Ρήμα	Παθητική Μετοχή
νυστάζω	νυσταγμένος, -μένη, -μένο
κουράζω	κουρασμένος, -μένη, -μένο
απελπίζω	απελπισμένος, -μένη, -μένο
ιδρώνω	ιδρωμένος, -μένη, -μένο
κυκλώνω	κυκλωμένος, -μένη, -μένο
κλαίω	κλαμένος, -μένη, -μένο
πεινάω	πεινασμένος, -μένη, -μένο
διψάω	διψασμένος, -μένη, -μένο

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 30

Φτιάχνω στο τετράδιό μου προτάσεις που δείχνουν τη διαφορετική σημασία των παρακάτω επιρρημάτων:

απλώς = μόνο

απλά = φυσικά, συνηθισμένα, με τρόπο κατανοητό

- Στις εξετάσεις ελέγχεται **απλώς** η γλωσσομάθεια.
- Ο δάσκαλος πρέπει να μιλάει **απλά**.

εκτάκτως = ξαφνικά, απρόσμενα, απροσδόκητα

έκτακτα = πολύ ωραία, υπέροχα, θαυμάσια

- Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ θα συγκληθεί **εκτάκτως**.
- Στις διακοπές είχαμε καλή παρέα και περάσαμε **έκτακτα**.

ευχαρίστως = με χαρά, με προθυμία

ευχάριστα = πολύ καλά, χαρούμενα, με καλή ψυχική διάθεση

- **Ευχαρίστως** θα σας δεχτούμε στη γιορτή του σχολείου.
- Με τους φίλους μου πάντοτε περνάμε **ευχάριστα** όπου πηγαίνουμε.

τελείως = εντελώς, απόλυτα, πλήρως

τέλεια = άψογα, υποδειγματικά, αλάνθαστα, ολοκληρωμένα

- Η παραγωγή καταστράφηκε **τελείως**.
- Ανταποκρίθηκαν **τέλεια** στις εντολές που πήραν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 31**Φτιάχνω στο τετράδιό μου φράσεις με τις παραπάνω προθέσεις.**

- Η επιχείρηση δεν πήγε καλά και αντί για κέρδος είχαμε ζημιά.
- Από το σπίτι μου μέχρι το σχολείο δεν είναι μεγάλη η απόσταση.
- Δεν έχουμε φαγητό για το βράδυ.
- Η αγορά λειτουργεί δίχως έλεγχο.
- Ο εισαγγελέας τάχθηκε εναντίον του κατηγορουμένου.
- Εξαιτίας της βροχής έγιναν πολλές συγκρούσεις αυτοκινήτων.
- Διασκέδασαν έως τα ξημερώματα.
- Το χιόνι που έπεσε ήταν πολύ. Έφτανε ίσαμε το γόνατο.
- Εκλογές θα γίνουν κατά τον Ιούνιο.
- Η ομάδα μας έπαιξε λόγω τραυματισμών με ελλείψεις.
- Αντιμετώπισαν το πρόβλημα με θάρρος.
- Τα καταστήματα κλείνουν μετά το μεσημέρι.
- Σε πολλά σημεία της γης υπάρχει ένταση μεταξύ γειτονικών χωρών.
- Πρέπει να έχει τελειώσει το γράψιμο μέχρι αύριο.
- Παρά την κακοκαιρία πήγαν εκδρομή.
- Πριν το χάραμα ξεκίνησαν.
- Τα παράθυρα του σπιτιού έβλεπαν προς τη θάλασσα.
- Μιλάει γρήγορα σαν εσένα.
- Σε όλη την Ελλάδα μιλιέται μία γλώσσα, η ελληνική.
- Τους τιμώρησε χωρίς λόγο.
- Να φέρεις τα χρήματα ως το απόγευμα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 32**Βρίσκω τι σημαίνουν οι παρακάτω εκφράσεις:**

1. Εκ περιτροπής = εναλλάξ, που γίνεται με επαναλαμβανόμενη σειρά.
π.χ. Τα βενζινάδικα τις Κυριακές λειτουργούν εκ περιτροπής.
2. Άνευ αποδοχών = χωρίς τον μισθό που παίρνει κάποιος για την εργασία του, χωρίς να πληρώνεται.
π.χ. Ο πατέρας μου πήρε άδεια άνευ αποδοχών.
3. Επί ίσοις όροις = με τρόπο που δίνονται ίδιες ευκαιρίες σε όλους / με τρόπο που δε δίνει προβάδισμα σε κανέναν.

π.χ. Οι ομάδες στο αγγλικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου αγωνίζονται επί ίσους όρους.

4. Υπό εξέταση = λέγεται για κάτι που βρίσκεται κάτω από παρατήρηση, μελέτη, διερεύνηση.

π.χ. Το θέμα των επιδοτήσεων των αγροτών είναι υπό εξέταση.

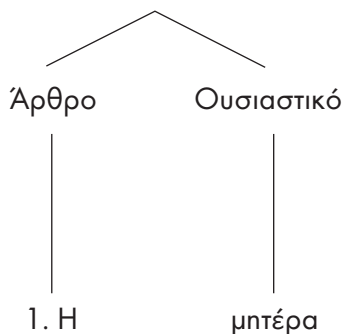
5. Διά της βίας = αναγκαστικά, με το ζόρι, με την άσκηση πίεσης.

π.χ. Έφεραν τον μάρτυρα στο δικαστήριο δια της βίας.

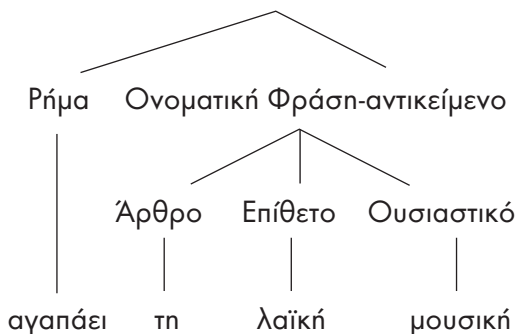
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 33

Αναλύω στο τετράδιό μου τη δομή των προτάσεων, ακολουθώντας τα παραπάνω βήματα:

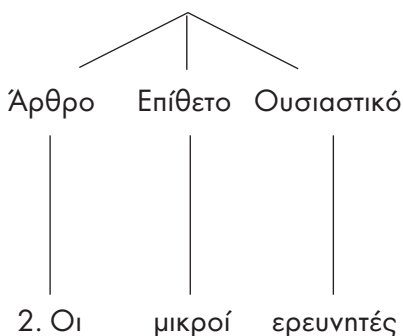
Ονοματική Φράση-υποκείμενο

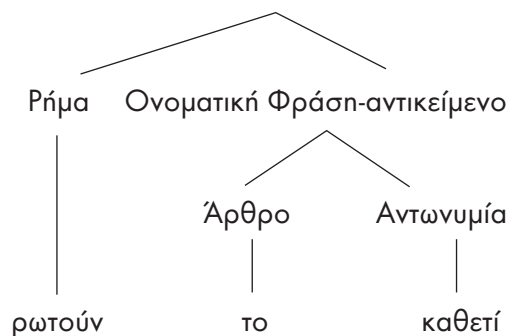
Ρηματική Φράση

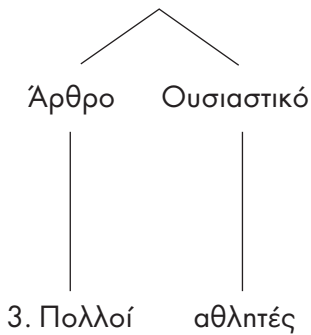
Ονοματική Φράση-υποκείμενο

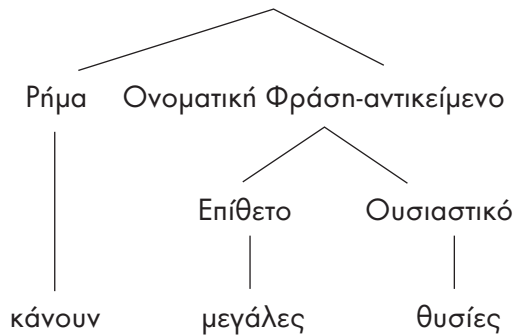
Ρηματική Φράση

Ονοματική Φράση-υποκείμενο

Ρηματική Φράση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 34

Βρίσκω διάφορα είδη φράσεων (Ονοματικές, Ρηματικές, Προθετικές και Επирρηματικές φράσεις) στο παρακάτω κείμενο και τα γράφω στο τετράδιό μου σε αντίστοιχα κουτάκια:

Έξω ψιλόβρεχε. Η σόμπα καίει, ο επιτηρητής πίσω απ' τον πάγκο νυσταγμένος. Αντιγράφω στο ριγωτό χαρτί απ' το χοντρό μαύρο βιβλίο. Μυρίζω την υγρασία. Ο γλόμπος φωτίζει ασθενικά την αίθουσα. Ακούω το μολύβι μου στο χαρτί. Όσα δεν καταλαβαίνω, τα παραλείπω. Ο επιτηρητής του αναγνωστηρίου με κοιτάζει. Δεν ξέρω ότι το επάγγελμά του είναι βιβλιοθηκάριος. Ούτε μπορώ να προβλέψω ότι θα έλθει η εποχή που θα μυθοποιήσω τις επισκέψεις μου σε αυτόν τον χώρο.

Μάρω Δούκα, Απ' τον χυμό των αμυγδάλων του Θεού

Έξω ψιλόβρεχε

- Έξω ψιλόβρεχε: ρηματική φράση
- Έξω: επίρρημα
- ψιλόβρεχε: ρήμα

Η σόμπα καίει

- Η (άρθρο) σόμπα (ουσιαστικό): ονοματική φράση-υποκείμενο
- καίει: ρηματική φράση (ρήμα)

ο επιτηρητής (εννοείται ρήμα είναι ή στέκεται κτλ.) πίσω απ' τον πάγκο νυσταγμένος

- ο επιτηρητής: ονοματική φράση-υποκείμενο
- το ρήμα που εννοείται μαζί με τη φράση «πίσω απ' τον πάγκο νυσταγμένος» συναποτελούν τη ρηματική φράση
- πίσω (επίρρημα) απ' (πρόθεση) τον πάγκο (ονοματική φράση): σύνθετη προθετική φράση.
- νυσταγμένος (μετοχή): ονοματική φράση-κατηγορούμενο

Αντιγράφω στο ριγωτό χαρτί απ' το χοντρό μαύρο βιβλίο

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- Αντιγράφω στο ριγωτό χαρτί απ' το χοντρό μαύρο βιβλίο: ρηματική φράση
- αντιγράφω: ρήμα
- στο (< σε + το) ριγωτό χαρτί: προθετική φράση
- απ' (πρόθεση) το χοντρό μαύρο βιβλίο: προθετική φράση
- το (άρθρο) χοντρό (επίθετο) μαύρο (επίθετο) βιβλίο (ουσιαστικό): ονοματική φράση

Μυρίζω την υγρασία

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- Μυρίζω την υγρασία: ρηματική φράση
- μυρίζω: ρήμα
- την (άρθρο) υγρασία (ουσιαστικό): ονοματική φράση-αντικείμενο

Ο γλόμπος φωτίζει ασθενικά την αίθουσα

- Ο (άρθρο) γλόμπος (ουσιαστικό): ονοματική φράση-υποκείμενο
- φωτίζει ασθενικά την αίθουσα: ρηματική φράση.
- φωτίζει: ρήμα
- την (άρθρο) αίθουσα (ουσιαστικό): ονοματική φράση-αντικείμενο.
- ασθενικά (επίρρημα)

Ακούω το μολύβι μου στο χαρτί

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- Ακούω το μολύβι μου στο χαρτί: ρηματική φράση
- Ακούω: ρήμα.

- το (άρθρο) μολύβι (ουσιαστικό) μου (αντωνυμία): ονοματική φράση-αντικείμενο
- στο (πρόθεση σε + άρθρο το) χαρτί (ουσιαστικό): προθετική φράση

Όσα δεν καταλαβαίνω

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- Όσα δεν καταλαβαίνω: ρηματική φράση
- (δεν) καταλαβαίνω: ρήμα
- όσα (αντωνυμία): ονοματική φράση-αντικείμενο

τα παραλείπω

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- τα παραλείπω: ρηματική φράση
- τα (αντωνυμία): ονοματική φράση-αντικείμενο (η προσωπική αντωνυμία τα επαναλαμβάνει το περιεχόμενο της δευτερεύουσας αναφορικής ονοματικής πρότασης *όσα δεν καταλαβαίνω*)
- παραλείπω: ρήμα

Ο επιτηρητής του αναγνώστη με κοιτάζει

- Ο (άρθρο) επιτηρητής (ουσιαστικό) του (άρθρο) αναγνώστη (ουσιαστικό): ονοματική φράση-υποκείμενο
- του (άρθρο) αναγνώστη (ουσιαστικό): ονοματική φράση-ονοματικός προσδιορισμός σε γενική πτώση
- με κοιτάζει: ρηματική φράση
- με (αντωνυμία): ονοματική φράση-αντικείμενο
- κοιτάζει: ρήμα

Δεν ξέρω

- Εννοείται η αντωνυμία εγώ ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- (δεν) ξέρω (ρήμα): ρηματική φράση

ότι το επάγγελμα του είναι βιβλιοθηκάριος

Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση η οποία λειτουργεί ως ονοματική φράση-αντικείμενο του ρήματος *ξέρω*.

- το (άρθρο) επάγγελμα (ουσιαστικό) του (αντωνυμία): ονοματική φράση-υποκείμενο

- είναι (ρήμα συνδεδετικό) βιβλιοθηκάριος (ουσιαστικό, ονοματική φράση-κατηγορούμενο): ρηματική φράση

Ούτε μπορώ

- Εννοείται η αντωνυμία *εγώ* ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- *μπορώ* (ρήμα): ρηματική φράση
- ούτε: σύνδεσμος συμπλεκτικός, αρνητικός

να προβλέψω

Δευτερεύουσα ονοματική βουλητική πρόταση η οποία λειτουργεί ως ονοματική φράση-αντικείμενο του ρήματος *μπορώ*.

- Εννοείται η αντωνυμία *εγώ* ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- να προβλέψω (ρήμα): ρηματική φράση

ότι θα έλθει η εποχή

Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση η οποία λειτουργεί ως ονοματική φράση-αντικείμενο του ρήματος *να προβλέψω*.

- η (άρθρο) εποχή (ουσιαστικό): ονοματική φράση-υποκείμενο
- θα έλθει (ρήμα): ρηματική φράση

που θα μυθοποιήσω τις επισκέψεις μου σε αυτόν τον χώρο

Δευτερεύουσα ονοματική αναφορική πρόταση.

- Εννοείται η αντωνυμία *εγώ* ως ονοματική φράση-υποκείμενο
- θα μυθοποιήσω τις επισκέψεις μου σε αυτόν τον χώρο: ρηματική φράση
- θα μυθοποιήσω (ρήμα): ρηματική φράση
- τις (άρθρο) επισκέψεις (ουσιαστικό) μου (αντωνυμία): ονοματική φράση-αντικείμενο
- σε (πρόθεση) αυτόν (αντωνυμία) τον (άρθρο) χώρο (ουσιαστικό): προθετική φράση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 35

Βρίσκω ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι επαυξημένες και υπογραμμίζω τους προσδιορισμούς:

1. Ο Φάνης ήταν διάσημος γιατρός.
[Το επίθετο *διάσημος* προσδιορίζει τη λέξη *γιατρός*.]

2. Ο Πέτρος έτρωγε χωρίς να σκέφτεται τις επιπτώσεις στην υγεία του.
 [Το ρήμα *έτρωγε* προσδιορίζεται από την προθετική φράση *χωρίς να σκέφτεται τις επιπτώσεις στην υγεία του*, η οποία αποτελείται από την πρόθεση *χωρίς* και τη βουλητική πρόταση *να σκέφτεται τις επιπτώσεις στην υγεία του*.]
 να σκέφτεται τις επιπτώσεις στην υγεία του
 [Η προθετική φράση *στην υγεία του* προσδιορίζει το ρήμα *να σκέφτεται* της βουλητικής πρότασης.]
3. Η Μαρία αγόρασε μια κούκλα από το πολυκατάστημα χτες το απόγευμα.
 [Το ρήμα *αγόρασε* προσδιορίζεται από την προθετική φράση *από το πολυκατάστημα* και από την επιρρηματική φράση *χτες το απόγευμα*.]
4. Η Σοφία απόκτησε ένα πανέμορφο αγοράκι.
 [Το επίθετο *πανέμορφο* προσδιορίζει τη λέξη *αγοράκι*.]
 Όλες οι προτάσεις είναι επαυξημένες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 36

Βρίσκω ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι επαυξημένες και ποιες σύνθετες και τις σημαδεύω με ένα σταυρό:

	επαυξημένη	σύνθετη
1. Η Μαρία και ο Νίκος αγόρασαν το σπίτι.		+
2. Η Ελένη είναι καλή μαθήτριά.	+	
3. Ο καινούριος διευθυντής του σχολείου είναι χαμογελαστός και φιλικός.	+	+
4. Οι δεινόσαυροι εξαφανίστηκαν πριν από εκατοντάδες χρόνια.	+	

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Η πρόταση 3 είναι επαυξημένη, γιατί το επίθετο *καινούριος* είναι προσδιορισμός στη λέξη *διευθυντής*. είναι και σύνθετη, γιατί έχει δύο κατηγορούμενα, *χαμογελαστός* και *φιλικός*.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 37

Περιγράψω σε μια παράγραφο μια δική μου μέρα. Προσέχω να βάλω στη σειρά τις πράξεις μου και να δηλώσω τη σειρά αυτή με εξαρτημένες χρονικές προτάσεις.

Κάθε πρωί, **όταν** ξυπνάω, πλένω το πρόσωπό μου, ντύνομαι και χτενίζομαι. Στη συνέχεια, **ενώ** τρώω το πρωινό μου, φέρνω στο μυαλό μου τα μαθήματα της ημέρας. **Καθώς** πηγαίνω στο σχολείο, συναντώ πολλούς συμμαθητές μου. **Όταν** φτάνω στο σχολείο, **ώσπου** να αρχίσει το μάθημα, ρίχνω μια τελευταία ματιά στις δύσκολες ασκήσεις. Το μεσημέρι, όταν τελειώσω το σχολείο, επιστρέφω σπίτι. **Αφού** φάω το μεσημεριανό μου, κάθομαι να διαβάσω τα μαθήματα της επόμενης ημέρας. **Μόλις** τα τελειώσω, πηγαίνω στο γήπεδο, για να παίξω με τους φίλους μου. Αργά το απόγευμα γυρίζω στο σπίτι κουρασμένος και, **μέχρι** να έρθει η ώρα να ετοιμαστώ για ύπνο, διαβάζω κάποιο βιβλίο ή παίζω τα αγαπημένα μου παιχνίδια στον υπολογιστή.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 38

Βρίσκω τις εξαρτημένες προτάσεις στο παρακάτω κείμενο και αναγνωρίζω σε ποια είδη ανήκουν:

Ο Αρίων, που έμενε εκείνο τον καιρό στην αυλή του Περίανδρου, θέλησε να ταξιδέψει στην Ιταλία και τη Σικελία. Εκεί εργάστηκε πολύ και, αφού απέκτησε πολλά χρήματα, είπε να γυρίσει πίσω στην Κόρινθο. Ναύλωσε ένα κορινθιακό καράβι, επειδή είχε εμπιστοσύνη μόνο στους Κορίνθιους. Ωστόσο, στη μέση του πελάγους, αυτοί σκέφτηκαν να τον ρίξουν στη θάλασσα για να πάρουν τα πλούτη του. Εκείνος, μια και δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο, συμφώνησε. Τους ρώτησε όμως αν θα τον άφηναν να τραγουδήσει για τελευταία φορά στο κατάντρομα, φερώνας τα καλά του.

Ηρόδοτος, *Ο Αρίων και το δελφίνι* (διασκευή)

- *που έμενε εκείνο τον καιρό στην αυλή του Περίανδρου*: εξαρτημένη αναφορική πρόταση.
- *να ταξιδέψει στην Ιταλία και τη Σικελία*: εξαρτημένη βουλητική πρόταση.
- *αφού απέκτησε πολλά χρήματα*: εξαρτημένη χρονική πρόταση.
- *να γυρίσει πίσω στην Κόρινθο*: εξαρτημένη βουλητική πρόταση.
- *επειδή είχε εμπιστοσύνη μόνο στους Κορίνθιους*: εξαρτημένη αιτιολογική πρόταση.
- *να τον ρίξουν στη θάλασσα*: εξαρτημένη βουλητική πρόταση.
- *για να πάρουν τα πλούτη του*: εξαρτημένη τελική πρόταση.
- *μια και δεν μπορούσε*: εξαρτημένη αιτιολογική πρόταση.

- να κάνει τίποτε άλλο: εξαρτημένη βουληπτική πρόταση.
- αν θα τον άφηναν: εξαρτημένη πλάγια ερωτηματική πρόταση.
- να τραγουδήσει για τελευταία φορά στο κατάστρωμα, φορώντας τα καλά του: εξαρτημένη βουληπτική πρόταση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 39

Ρωτώ και μαθαίνω τι σημαίνουν τα παρακάτω αρκτικόλεξα:

- Ο.Ε.Δ.Β. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων
 Ε.Ρ.Τ. Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
 Ο.Σ.Ε. Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος
 Ε.Π.Ο. Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία
 Κ.Ε.Π. Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
 Ε.Μ.Υ. Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
 Ε.Κ.Α.Β. Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
 Ο.Η.Ε. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
 Ε.Ο.Τ. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 40

Σε ποιες προτάσεις έχουμε κυριολεξία και σε ποιες μεταφορά;

1. Δεν μπορώ να πιω αυτό το φάρμακο. Είναι πολύ πικρό.	Κυριολεξία
2. Μάτωσαν τα πόδια του στις σκληρές πέτρες.	Κυριολεξία
3. Με το ξημέρωμα πικρά νέα έφτασαν στο νησί.	Μεταφορά
4. Σταμάτα να μιλάς όταν τρως και μάσα καλά το φαγητό σου.	Κυριολεξία
5. Δεν κατάλαβα τι είπες. Μασούσε τα λόγια του.	Μεταφορά
6. Τον παρακάλεσα να με βοηθήσει, αλλά είχε σκληρή καρδιά και με αγνόπη.	Μεταφορά